

Dels dies 15 a 17 de novembre tindrà lloc el Primer Congrés Rural de les Illes Balears amb el propòsit de ser un punt d'encontre de tots els sectors econòmics i socials interessats en la conservació i potenciació d'una activitat estratègica per al futur de la nostra comunitat. Els treballs previstos han començat tot coincidint amb la presentació del Pla de desenvolupament rural.

Cap al Primer Congrés Rural de les Illes Balears

GEA

El conseller d'Agricultura, Mateu Morro, reafirmà a Manacor el compromís de l'executiu de les Illes Balears amb el sector primari que qualificà, un cop més, de sector estratègic de cara a un desenvolupament econòmic i social més equilibrat i sostenible. Però el conseller no volgué passar per alt que la situació que travessa la pagesia és difícil, que el 2000 va ser un autèntic *annus horribilis* i que el 2001 potser no sigui massa millor. La sequera, la llengua blava, les vaques boges i ara el temor al contagi del mal de potó fan del sector agrari un sector en vies d'extinció. Per evitar-ho, la Conselleria d'Agricultura ha posat data al Primer Congrés Rural que l'exconseller, Joan Mayol, anuncià tot d'una

Mateu Morro, Conseller d'Agricultura i Pesca.

vivència del món rural i, d'alguna manera, arribar a un pacte intersectorial. Maria Antònia Burguera és la coordinadora del congrés, que ja s'ha posat en marxa a través d'un cicle de conferències prèvies, com la d'Albert Massot sobre la política agrària comuna. L'empresa pública SEMILLA (Serveis de Millora Agrària SA) n'és l'organitzadora, d'acord amb un comitè que encapçala el conseller i que reuneix representants de totes les institucions i associacions que tenen a veure amb l'agricultura, la ramaderia i el món rural. En el programa més immediat hi figura la formació d'un grup d'agroturisme, una sectorial de l'oliva, les presentacions a Menorca i Eivissa, així com jornades sobre cultius de secà i del sector lacti, entre d'altres.

EL PLA DE DESENVOLUPAMENT RURAL

El 13 de març tengué lloc a Manacor la presentació per part de tot l'equip de la conselleria no només d'aquest congrés, sinó del Pla de desenvolupament rural al qual, lògicament, està estretament lligat. El director general de Desenvolupament Rural, Mateu Ginard n'explicà l'abast: 25.000 milions de pessetes d'aquí fins al 2006. "Es tracta -digué- d'una sèrie de línies d'ajudes amb fons de la Unió Europea dirigides a la millora de les explotacions agràries".

El Pla de desenvolupament rural preveu subvencions que van des del 20% al 55% del projecte, en funció dels seus objectius i de la situació geogràfica de la finca o possessió que les reclama. Com a exemple, la màxima aportació pública serà per a iniciatives de joves agricultors en zones classificades de "desfavorides", com són els municipis de muntanya, Campos o ses Salines. Quant als projectes, el ventall és prou ample per poder atendre tota la complexitat del món rural i inclou, entre d'altres qüestions, l'agroturisme, la compra de maquinària, la reconstrucció de marges, el tancament de finques, la potenciació de la indústria agroalimentària, el cooperativisme agrari o el foment de l'agricultura ecològica.

Collita de patata a sa Pobla.

que el Pacte de Progrés formà govern. Els fets polítics i els esdeveniments agrícoles han retardat el procés, però finalment se li ha donat el sus. Serà del dia 15 al 17 de novembre, amb la participació de tots els sectors econòmics, perquè, al capdavall, com diu Mateu Morro "el futur de l'agricultura ens afecta a tots, ningú no pot quedar-ne al marge, perquè l'agricultura és, entre d'altres coses, l'activitat que més cura té del nostre entorn".

EL CONGRÉS EN MARXA

L'objectiu de l'encontre és establir les bases per a la super-

El sector agrari, el que menys pes té en l'economia de les Illes Balears, és el responsable de la utilització i conservació de les dues terceres parts de tot el territori insular, però la seva rendibilitat no supera l'1,5% del PIB. Això fa que ell tot sol no pugui assumir la responsabilitat de conservar el paisatge i mantenir uns trets culturals que cada pic s'allunyen més de la seva realitat social. En definitiva, agricultura i ramaderia viuen una profunda crisi que va més enllà dels patiments provocats per un any terrible de sequera, de llengua blava i de vaques boges.

Crisi en el conreu del paisatge

Sebastià Verd

La crisi que pateix el sector agrari no només és la conseqüència d'una mala anyada ni del fet que s'hagi viscut un *annus horribilis*, sinó d'un problema de fons i que ve d'antic, el problema de definir quin és el paper que ha de jugar la pagesia en la societat de les Illes Balears i, sobretot, de saber què està disposada a aportar la societat perquè assumeixi aquest paper. L'*annus horribilis*, causat per la llarga i dura sequera del 2000, la llengua blava i la psicosis provocada per les vaques boges o la febre aftosa, és un accident més, una empenta, i si no es posa remei, podria ser definitiva, en el pendent pel qual rodola el camp des dels anys seixanta. Des d'aquells temps quan esclatà el turisme de masses i l'agricultura restà oblidada, víctima potser dels "planes de desenvolupament" del darrer franquisme que apostaren per reconvertir les Illes a la "indústria dels forasters". Cada any que passa el sector agrari es redueix una mica més, fins i tot a Menorca, que en aquells anys i a diferència de les altres illes havia fonamentat el seu model de creixement en un equilibri intersectorial. Menorca arribà tard conscientment al turisme de masses, perquè la seva ramaderia garantia la prosperitat en una època en la qual Espanya encara era lluny d'Europa i de la seva política agrària i necessitava la producció lletera. Després vengué la PAC i vengueren canvis radicals per al sector lacti. I el turisme acabà per dominar totes les Illes. La realitat, però, és que som davant un sector primari que encara no ha tocat fons i que perd pes específic en el conjunt d'una economia que passa per ser una de les més dinàmiques de tot l'Estat. I perd, sobretot, el factor humà.

TURISME VERSUS AGRICULTURA

El cap d'Agricultura de l'Administració Perifèrica, Jaume Grimalt, va ser l'encarregat de presentar el conferenciant del primer acte públic del Congrés Rural i aprofità l'ocasió per fer-se ressò del declivi agrari i, sobretot, de l'oblit en què ha caigut l'agricultura. Tot fa pensar -digué- que l'activitat agrària fa nosa, que l'activitat agrària "fa tanta falta a les Illes com un ca a missa". En efecte: el producte interior brut de l'agricultura només és un 1,5% del total de les Balears, mentre que els serveis -essencialment el turisme- sobrepassen el 80% i la resta s'ho reparteixen la construcció i la indústria. Dit d'una altra manera, el sector agrari balear representa el 72% de tot el territori de les Illes, però ocupa menys del 3% de la població activa i només produeix l'equivalent a devers 35.000 mili-

ons de pessetes, molt poca cosa quan, si parlem del turisme les xifres que es manegen són bilionàries. Llavors, quin sentit té invertir en una activitat que reporta poca rendibilitat, si no pèrdues, i que, a més a més, és menyspreada socialment? Hi ha una raó evident: la cultura agrària encara sobreviu i en ella hi ha molts dels elements que determinen la raó de ser d'una col·lectivitat, però és que, a més, el poderós i prominent sector turístic necessita de l'agrari perquè conrea el paisatge. I, en aquest sentit, Grimalt, el conseller d'Agricultura, les associacions de pagesos i els ramaders es demanen: quin és el percentatge de PIB turístic que cal atribuir al sector agrari?

Jaume Olascoaga, un manescal que participa amb Jaume Grimalt a Mestall, un variat grup de persones relacionades que es reuneixen periòdicament per parlar de la pagesia, és l'autor d'un informe molt precís sobre la situació del camp a les Balears, on es diu taxativament que "gran part del sector agrari balear es troba a punt de des-

L'agricultura ecològica, una alternativa

La crisi de les vaques boges i les repercussions sobre la demanda de productes agroalimentaris ha esdevingut un aliat de l'agricultura ecològica. El consumidor tendeix a confiar en aquells productes que duen aquest segell davant els convencionals, la procedència dels quals no els mereix la mateixa garantia.

Segons les dades del Consell Balear de Producció Agrària Ecològica (CAE) a les Illes hi ha 142 explotacions catalogades, 21 de les quals comercialitzen productes animals: 3 granges de gallines que produeixen ous "ecològics", 8 explotacions de boví i 16 vaqueries (8 es troben a Mallorca i altres tantes a Menorca).

Però aquesta és una xifra que molt aviat es doblarà. Al Consell Ecològic ja han registrat 120 noves sol·licituds de pagesos interessats a acollir-se a aquest segell que garanteix que la producció agrícola o la cria animal es fan d'acord amb criteris naturals. Entre les explotacions que ja són reconegudes com a ecològiques encara no n'hi ha cap dedicada a engreixar ramat per a consum de carn. El motiu és que la reconversió d'una explotació convencional en una altra d'ecològica triga tres anys, és a dir, que des de l'aparició del primer cas de vaca boja fins ara no hi ha hagut temps, encara que sí ja hi ha vaqueries que hi fan feina.

El paisatge agrari en xifres

1.- DISTRIBUCIÓ GENERAL DE LA TERRA

(Superfície de les Illes Balears: 492.202 hectàrees)

Terres de conreu	179.609 ha	37,0%
Prats	1.889 ha	
Terrenys forestals	175.053 ha	35,0%
Altres	137.651 ha	28,0%

Superfície agrària 356.551 ha 72% del total

Terres de conreu	50,0%
Prats	1,0%
Terrenys forestals	49,0%

2.- DISTRIBUCIÓ DE LES TERRES DE CONREU

Herbàcies	60.019 ha	34,0%
No conreades	15.040 ha	8,0%
Arbòries	104.550 ha	58,0%
Secà	157.636 ha	88,0%
Regadius	21.973 ha	12,0%

Herbàcies

Cereals	34.444 ha
Farratge	28.121 ha
Verdures	7.084 ha
Tubèrcles	2.900 ha
Llegum	845 ha
Flors	215 ha

Conreus

Industrials	195
-------------	-----

Total: 73.804 ha 58.324 secà (79%)

i 15.480 regadiu (21%)

Arboris

Ametllers	61.857 ha	64,0%
Figueres	9.361 ha	9,0%
Garrovers	14.797 ha	15,0%
Oliveres	15.205 ha	8,0%
Cítrics	3.319 ha	3,0%
Vinyes	1.567 ha	1,0%
Altres	400 ha	

Total: 104.550 98.726 secà (94%)

i 5.824 regadiu (6%)

Font: Conselleria d'Agricultura/Jaime Olascoaga

3.- PRODUCCIÓ FINAL AGRÀRIA

(en milers de milions de pessetes, any 1997)

Verdures	13.072,4	37,0%
Boví (llet i carn)	4.069,4	12,0%
Aus (carn i ous)	3.358,6	10,0%
Fruïtes	2.750,0	8,0%
Cítrics	2.729,5	8,0%
Tubèrcles	2.425,6	7,0%
Porquí	1.899,6	5,0%
Oví-caprí	1.733,6	5,0%
Ametlles	1.442,4	4,0%
Cereals i llegum	629,7	1,9%
Diversos		
(vinyes, oliveres, flors)	385,7	1,0%
Caça	267,4	0,7%
Diversos ramaderia		
(mel, conills, equí)	96,5	0,4%

Total: 34.903,78 milions de pessetes

Regadiu	9% superfície	60% total producció
Secà	91% superfície	40% total producció

Font: Conselleria d'Agricultura/Jaime Olascoaga

4.- PRODUCTE INTERIOR BRUT BALEAR

Serveis	81,27%
Indústria	9,15%
Construcció	7,93%
AGRICULTURA	1,49%
Pesca	0,16%

Font: Conselleria Agricultura i Pesca

5.- EXPLOTACIONS AGRÀRIES I EXTENSIÓ

(any 1994)

Menys 5 ha	9.388	54,00%
5 a 20 ha	5.609	32,27%
20 a 50 ha	1.383	7,96%
Més de 50 ha	995	5,72%

6.- POBLACIÓ OCUPADA EN EL SECTOR AGRARI

Anys 2001, Seguretat Social

Règim general	1.212	treballadors
Règim autònom	1.609	"
Règim especial agrari	5.753	"

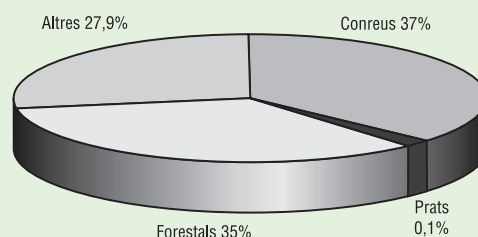
Font: Seguretat Social, gener 2001

Treballadors estrangers

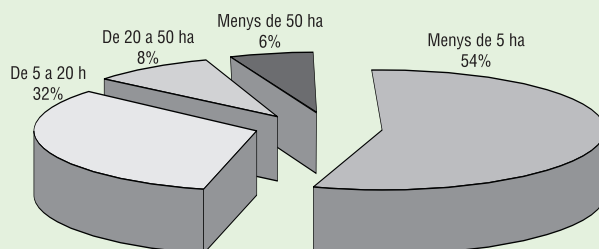
Comunitaris	38
Extracomunitaris	565
Marroquins	408
Nigerians	57
Alemanys	14

Font: Direcció General d'Economia

DISTRIBUCIÓ DE LA TERRA

EXPLOTACIONS AGRÀRIES

aparèixer si no es duen a terme amb urgència actuacions enèrgiques i imaginatives i s'hi destinen suficients recursos econòmics". Recursos que -diu- haurien de compensar el paper que l'agricultura té avui per a la societat ballear que "és fonamental i insubstituïble per al manteniment del teixit social rural, el medi natural i el paisatge". En definitiva, exerceix un "servei públic" pel qual ha de ser compensat, però que fins ara sols no ha estat reconegut.

El problema de l'agricultura i de la ramaderia és l'escassa rendibilitat de les explotacions que, exceptuant honoroses excepcions -sovint relacionades amb la indústria agroalimentària- fa que siguin inviàbles econòmicament i que, llavors, sense rendibilitat agrària, l'únic valor que els resta és la terra, la rendibilitat urbanística, és a dir, el canvi d'ús del sòl rústic que passa a ser destinat al mercat immobiliari i a la seva posterior utilització com a sòl residencial. Un estudi de la Direcció Regional d'Agricultura diu que només un 8% de les explotacions agràries de les Balears (en total n'hi ha 17.000), que ocupen el 45% de la superfície agrària, són veritablement empreses agràries, mentre que la resta no passen de ser empreses de "segona activitat" (un 61%) o sols no arriben a tenir la mínima rendibilitat (31%).

ACTIVITAT POC RENDIBLE

Les dades de conreus són prou significatives. A totes les Illes la superfície agrària ocupa 350.000 hectàrees, un 72% del total, de les quals aproximadament la meitat són terres de conreu i l'altra, espai forestal. Però del total de les terres de conreu, només un 12% és de regadiu (22.000 hectàrees) mentre que la resta, 157.000 ha, són de secà. És a dir, que el camp de les Illes, si més no pel que fa al paisatge, és fonamentalment de secà. A l'esmentat informe, Olascoaga assenyala: "El problema greu es troba de veritat en aquestes quasi 160.000 hectàrees de secà, el 88% de la superfície útil de les Balears, ocupades majoritàriament per ametllers, cereals, lleguminoses, farratge, oliveres, figues de moro, taperes, part de cítrics i alguns fruiters (p.e. l'albercoc) que per regla general no són ni poden ser econòmicament rendibles". I hi afegeix: "igualment és un problema la ramaderia semiextensiva de boví, oví, caprí i part de porquí que es troba lligada a gran part d'aquests conreus no rendibles". I, sens dubte, un altre gran problema són les 175.000 hectàrees forestals, el 35% de la superfície de l'arxipèlag) que no només no produeixen rendes, sinó que provoquen despeses que sovint no poden ser assumides per la propietat.

Tots els experts del sector agrari coincideixen en aquest mateix parer: hi ha una petita part de l'agricultura i de la ramaderia que pot ser rendible si aporta un valor afegit o va lligada a la indústria agroalimentària (com és el cas del vi) i que, per tant, té vida pròpia. Olascoaga és encara més pessimista que la Prefectura Regional d'Agricultura i calcula que només el 4% de la superfície agrària de les Balears és rendible. "La resta -conclou- ni ho és, ni té possibilitats de ser-ho en el futur. En aquest sentit, una anàlisi complementària ens du a conèixer que el 60% de la producció final agrària (21.000 milions de pessetes el 1997) corresponia a fruites i verdures que ocupen el 9% de les terres de conreu, mentre que menys del 6% correspon a ametllers, cereals i lleguminoses, que constitueixen el 54% del territori útil. La resta, el 37%, només produeix un 1%.

LA DEFENSA DE L'ENTORN, L'ALTERNATIVA

Tot plegat ens du a considerar que l'única possibilitat d'assegurar la supervivència del sector agrari és, justament, la defensa de l'entorn natural. La política de la Unió Europea és cada cop més mediambientalista i, per això, cal pensar que es podrà trobar més suport per la via administrativa. Un objectiu concret hauria de ser la millora de la renda pagesa, per fer atractiva aquesta activitat. La població pagesa ha minvat de forma alarmant, i s'ha situat a principi d'any entorn de les 7.500 persones, d'acord amb les dades de la Seguretat Social, on hi trobam 5.700 persones en el règim especial, 1.600 com a autònomes i 1.200 assalariades, de les quals la meitat són estrangers (la major part marroquins). Aquest és el sector que els governs, el darrer del PP i l'actual del Pacte de Progrés, han considerat estratègic. Hi ha raons per a aquesta consideració, raons de tipus cultu-

El reg ecològic, a debat

Optimitzar els recursos hídrics que utilitza l'agricultura, aquesta és la intenció de les Jornades sobre Ús Ecològic de l'Aigua que se celebraran a Can Tàpera el pròxim mes de setembre. Les organitza la Conselleria d'Agricultura, la Societat Espanyola d'Agricultura Ecològica i "SA NOSTRA".

Durant les jornades es parlarà del balanç hídric de les Balears i en concret l'ús que en fa el sector agrari. També s'analitzaran els darrers informes relatius al canvi climàtic i la seva incidència sobre l'agricultura mediterrània i es visitaran tant les dessaladores com els enginyers hídrics -sínies, síquies, molins...- que formen part del regadiu tradicional de les Illes. Un repàs, en definitiva, entre les tecnologies del passat i les del present per trobar un punt d'equilibri en el camí cap al futur.

ral, incloses molts dels costums tradicionals i un ric tresor etnològic, i també raons econòmiques i socials que creuen necessari un desenvolupament territorial més equilibrat.

La major part de la superfície agrària de les Balears pot semblar no rendible, però com dèiem abans, realitza un servei públic que no té preu. El Pla de desenvolupament rural presentat pel conseller d'Agricultura, Mateu Morro, preveu una inversió de devers vint-i-cinc mil milions de pessetes per a la millora de les infraestructures, i d'altra banda, tant des de la Conselleria de Turisme com des de la de Medi Ambient es reconeix públicament el paper que l'agricultura i la ramaderia tenen per a la conservació de l'entorn. Una part del fons turístic previst pel Govern i que en part s'ha de finançar amb l'ecotaxa, té l'objectiu de rescatar aquelles possessions d'alt valor natural que no puguin ser rendibilitzades per la iniciativa privada. Però el problema requereix una intervenció extensiva a tota la societat i d'aquí, l'oportunitat del Primer Congrés Rural, l'objectiu del qual hauria de ser el pacte intersectorial. Un compromís ferm del conjunt de la societat i de tots els sectors envers la ventafocs econòmica de les Illes, la ventafocs condemnada a conrear el paisatge sense contraprestacions i amb l'única esperança d'un príncep que mai no arriba.